

PÁDY DĚTÍ OČIMA PROJEKTU ELSPAC

Lubomír KUKLA

Souhrn:

Z bohatého zdroje dat projektu ELSPAC (Evropská dlouhodobá studie těhotenství a dětství) jsme vybrali pády dětí, které patří k závažné problematice dětského věku. Analyzovali jsme je ve 4 věkových údobích do 5 let věku (0-6 měsíců, 6-18 měsíců, 18-36 měsíců a 36-60 měsíců). Pády byly nejčastější u chlapců ve věku 6-18 měsíců. Nejvíce se jich přihodilo doma. 32% pádů skončilo zraněním, z toho nejvíce hlavy – úraz hlavy tvoří 68,8 % všech zranění při pádech. Okolnosti, za nichž došlo k pádu, lze stručně charakterizovat jako:

jakkoliv – kdykoliv – kdekoliv – odkudkoliv – komukoliv.

Klíčová slova: úrazy, pády, děti, ELSPAC

Úvod:

Pády jsou nejčastější příčinou úrazů a spolu s dopravními nehodami příčinou úrazů nejtěžších. V dětském věku mívají i řadu děledobých následků. O frekvenci pádů dětí informace prakticky neexistují, znalosti se omezují na případy zranění, ale ani ty nejsou systematicky registrovány a publikovány, aby mohla informovaná veřejnost reagovat preventivně.

Aby byl tento problém co nejvýstižněji zmapován, využíváme informací matek, jejichž údaje o úrazech dětí a jejich nehodách od nejútlejšího věku a v poměrně krátkých intervalech sbírá studie ELSPAC.

Cílem této studie bylo popsat pády dětí od narození do pěti let věku, které jsou spolu s dopravními úrazy a popáleninami a opařeninami nejzávažnějšími úrazovými problémy.

Z čtených **hypotéz** vyjímáme:

1. pády jsou častější u chlapců oproti dívkám
2. obdobím nejčastějších pádů je 6. až 18.měsíc
3. nejčastějším zraněním při pádech jsou úrazy hlavy
4. osobou, která je s dítětem nejčastěji při pádu, je jeho matka

Metoda a soubor:

Pády byly šetřeny ve věkových kategoriích 0 – 6 měsíců, 6 – 18 měsíců, 18 – 36 měsíců, 36 – 60 měsíců a také za celé období od narození do pěti let věku. Matky byly dotázány na následující otázky:

- kolikrát k nehodě došlo
- kde k ní došlo
- odkud dítě spadlo či upadlo

- k jakému zranění došlo
- kdo byl s dítětem
- co s ním udělal
- jaké ošetření dítěti poskytl
- jaké další ošetření dítě dostalo
- jak k nehodě došlo.

Pro jednotlivá výše uváděná věková období byly pády sledovány u souborů 4630 – 3596 – 3620 a 3590 dětí.

Výsledky:

Z velkého množství výsledků prezentujeme pouze 4 tabulky (viz níže) a zhodnocení.

Tabulka 1 Počty šetřených dětí podle pohlaví a bydliště (BO – Brno, ZN – Znojensko), ve věkových obdobích do 5 let (A)

Počty a podíly dětí se zaznamenanými pády, podle pohlaví a bydliště, ve věkových obdobích do 5 let (B)

Věk	Pohlaví	A) Počty šetřených dětí			B) Počty a podíly dětí s pádem						
		BO	ZN	BOZN	BO		ZN		BOZN		p
Bydliště		n	n	n	n	%	n	%	n	%	
0 – 6 m	Chlapci	1885	505	2390	358	19,0	135	26,7	493	20,6	0,001
	Děvčata	1752	488	2240	342	19,5	95	19,5	437	19,5	ns
	Spolu	3637	993	4630	700	19,3	230	23,2	930	20,0	0,01
	p					ns		0,01		ns	
6 – 18 m	Chlapci	1677	192	1869	933	55,6	77	40,1	1010	54,0	0,001
	Děvčata	1550	177	1727	836	53,9	81	45,8	917	53,1	0,05
	Spolu	3227	369	3596	1769	54,8	158	42,8	1927	53,6	0,001
	p					ns		ns		ns	
18 m – 3 r	Chlapci	1630	246	1876	413	25,3	75	30,5	488	26,0	ns
	Děvčata	1504	240	1744	331	22,0	51	21,3	382	21,9	ns
	Spolu	3134	486	3620	744	23,7	126	25,9	870	24,0	ns
	p					0,05		0,025		0,005	
3 – 5 r	Chlapci	1531	308	1839	307	20,1	60	19,5	367	20,0	ns
	Děvčata	1457	294	1751	249	17,1	43	14,6	292	16,7	ns
	Spolu	2988	602	3590	556	18,6	103	17,1	659	18,4	ns
	p					0,05		ns		0,025	

0 – 5 r	Chlapci	1681	313	1994	503	29,9	87	27,7	590	29,6	ns
	Děvčata	1566	300	1866	440	28,1	68	22,5	508	27,2	±
	Spolu	3247	613	3860	943	29,0	155	25,3	1098	28,4	±
	p					ns		ns		ns	

Tabulka 2 Počty zjištěných pádů dětí, podle pohlaví a bydliště ve věkových obdobích do 5 let (A)
Počty pádů na 1 000 dětí podle pohlaví a bydliště ve věkových obdobích do 5 let (B)

Věk	Pohlaví	A) Počty pádů dětí			B) Počty pádů na 1 000 dětí			index
		BO n	ZN n	BOZN n	BO f	ZN f	BOZN f	
0 – 6 m	Chlapci	535	227	762	283,8	449,5	318,8	1,58 ZN
	Děvčata	487	160	647	278,0	327,9	288,8	1,18 ZN
	Spolu	1022	387	1409	280,0	389,7	304,3	1,39 ZN
	index				1,02 CH	1,37 CH	1,10 CH	
6 – 18 m	Chlapci	1960	95	2055	1168,8	494,8	1099,5	2,36 BO
	Děvčata	1682	142	1824	1085,2	802,3	1056,2	1,35 BO
	Spolu	3642	237	3879	1128,6	642,3	1078,7	1,76 BO
	index				1,08 CH	1,62 D	1,04 CH	
18 m – 3 r	Chlapci	518	107	625	317,8	435,0	333,2	1,37 ZN
	Děvčata	428	67	495	284,6	279,2	283,8	1,02 BO
	Spolu	946	174	1120	301,9	358,0	309,4	1,19 ZN
	index				1,12 CH	1,56 CH	1,17 CH	
3 – 5 r	Chlapci	366	80	446	239,1	259,7	242,5	1,09 ZN
	Děvčata	287	38	325	196,9	129,3	185,6	1,53 BO
	Spolu	653	118	771	218,5	196,0	214,8	1,11 BO
	index				1,21 CH	2,00 CH	1,31 CH	
0 – 5 r	Chlapci	3379	509	3888	2009,5	1626,2	1949,8	1,24 BO
	Děvčata	2884	407	3291	1841,6	1356,7	1763,7	1,36 BO
	Spolu	6263	916	7179	1928,9	1494,3	1859,8	1,29 BO
	index				1,09 CH	1,20 CH	1,11 CH	

Tabulka 3 Místo, kde se udály pády dětí ve sledovaných obdobích do 5 let

OBDOBÍ		0 – 6 m		6 – 18 m		18 m – 3 r		3 – 5 r		0 – 5 r	
POČET PŘÍHOD CELKEM		1022		3642		946		653		6263	
MÍSTO NEHODY		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
DOMA		829	81,1	2110	57,9	489	51,7	213	32,6	3641	58,1
v tom:	obývací pokoj	458		641		152		13		1264	
	kuchyně	91		644		115		10		860	
	ložnice	192		265		35		2		494	
	předsíň, hala	14		130		45		3		192	
	dětský pokoj	34		67		40		13		154	
	schodiště	3		84		25		6		118	
	koupelna	6		32		10		4		52	
	balkon, veranda	1		24		4		2		31	
	matka neví	30		191		58		150		429	
OKOLÍ DOMU		59	5,8	442	12,1	250	26,4	159	24,3	910	14,5
v tom:	zahrada, dvůr	24		287		146		33		490	
	hřiště, pískoviště	35		155		104		121		415	
MĚSTO A OKOLÍ		4	0,4	198	5,4	114	12,1	133	20,4	449	7,2
v tom:	ulice, silnice	2		82		50		58		192	
	chodníky, obrubníky	-		49		33		32		114	
	obchody, úřady	-		15		9		4		28	
	park, příroda	1		35		18		22		76	
REKREACE, SPORTY		1	0,1	22	0,6	32	3,4	82	12,6	137	2,2
v tom:	chata, chalupa	1		17		19		30		67	
	dovolená, výlety	-		-		2		23		25	
	koupaliště, pláž	-		1		3		9		13	
	stadion, kluziště	-		-		2		13		15	
ZDRAVOT. A ŠKOLSKÁ ZAŘÍZENÍ		1	0,1	5	0,1	19	2,0	11	1,7	36	0,6
v tom:	MŠ, MŠ v přírodě	-		2		13		6		21	
	jesle, ordin., nem.	-		1		5		3		9	
NÁVŠTĚVY, ZÁBAVA		-		6	0,2	6	0,6	25	3,8	37	0,6
v tom:	u prarodičů	-		4		4		13		21	
	u známých	-		-		-		8		8	
	hry	-		2		2		4		8	
DOPRAVA		8	0,8	5	0,1	5	0,5	8	1,2	26	0,4
v tom:	autem	7		2		1		1		11	
	tramvají, vlakem	1		2		3		-		6	
	zastávka MHD	-		-		1		6		7	

MATKA MÍSTO NEZNÁ	-		9	0,3	3	0,3	3	0,5	15	0,2
ÚDAJŮ CELKEM K PODÍLU ZNÁMÝCH NEHOD	902	88,3%	2797	76,8%	918	97,0%	634	97,1%	5251	83,8%

Tabulka 4a Jak došlo za různých okolností a situací k pádům dětí ve sledovaných věkových obdobích do 5 let (1.část)

JAK DOŠLO K PÁDU VE VĚKU	0 – 6 m		6 – 18 m		18 m – 3 r		3 – 5 r		0 – 5 r	
ZA OKOLNOSTI, V SITUACI	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
POSTEL, POSTÝLKA, GAUČ	101	100	719	100	47	100	39	100	906	100
spadlo při lezení	-		548	76,2	23	48,9	21	53,8	592	65,3
vypadlo při vyklánění	2	2,0	125	17,4	10	21,3	3	19,7	140	15,5
nezajištěná postýlka	78	77,2	13	1,8	1	2,1	-		92	10,2
technická závada na postýlce	11	10,9	3	0,4	-		1	2,6	15	1,7
skulilo se ve spánku na zem	-		13	1,8	-		3	19,7	16	1,8
vypadlo při houpání, hopsání	3	3,0	7	1,0	-		1	2,6	11	1,2
ZVÝŠENÁ PLOCHA, PŘEBALOVACÍ DESKA	591	100	166	100	17	100	7	100	781	100
nepozornost opatrovatele	255	43,1	33	19,9	-		-		288	36,9
spadlo z okraje plochy	248	42,0	6	3,6	-		1	14,2	255	32,7
skočilo, sklouzlo ze stolu	-		62	37,3	9	52,9	-		71	9,0
převrátilo se a spadlo	60	10,2	5	3,0	-		-		65	8,3
doplazilo se na konec plochy	15	2,5	1	0,6	-		-		16	2,0
upadlo při posazování	4	0,6	3	1,8	-		1	14,2	8	1,0
SEDACÍ NÁBYTEK	25	100	437	100	74	100	27	100	563	100
stouplo na něm a převážilo se	22	88,0	264	60,4	27	36,5	7	25,9	320	56,8
seskočilo a upadlo	-		56	12,8	9	12,2	1	3,7	66	11,7
při prudkém pohybu, lezení	-		39	8,9	9	12,2	5	18,5	53	9,4
převrhlo na sebe při pádu	-		26	6,0	3	4,1	2	7,4	31	5,5
šplhalo na sedadlo	-		13	3,0	2	2,7	-		15	2,7
vyklouzlo ze sedadla	-		4	0,9	6	8,1	6	22,2	16	2,8
spadlo z křesla, ze židle	-		2	0,5	4	5,4	6	22,2	12	2,1
POHYBOVÉ POKUSY DĚTÍ	18	100	340	100	110	100	85	100	553	100
pád při prvních krůčcích na zem	-		210	61,8	75	68,2	64	75,3	349	63,1
z chodítka	7	38,9	85	25,0	-		-		92	16,6
pokus o běhání	-		28	8,2	31	28,2	21	24,7	80	14,5
pokus o stoj, otáčení, chůzi	9	50,0	9	2,6	1	0,9	-		19	3,4
KOČÁREK	89	100	298	100	17	100	5	100	409	100
vypadlo při prudším pohybu	31	34,8	168	56,4	9	52,9	-		208	56,4
převrhl se, nepozornost rodin	13	14,6	26	8,7	1	5,9	-		40	10,8
převrnutí při manipulaci	15	16,8	8	2,7	-		-		23	6,2
převrátilo samo dítě	-		18	6,0	-		1	20,0	19	5,1

porucha konstrukce	-		19	6,4	-		-		19	5,1
samovolný pohyb z kopce	7	7,9	1	0,3	-		-		8	2,2
převrhl se na nerovném terénu	4	4,5	1	0,3	1	5,9	1	20,0	7	1,9

Tabulka 4b Jak došlo za různých okolností a situací k pádům dětí ve sledovaných věkových obdobích do 5 let (2.část)

JAK DOŠLO K PÁDU VE VĚKU		0 – 6 m		6 – 18 m		18 m – 3 r		3 – 5 r		0 – 5 r	
ZA OKOLNOSTI, V SITUACI		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
SCHODY		-		227	100	74	100	32	100	333	100
přešláplo schod a spadlo		-		206	90,7	65	87,8	28	87,5	299	89,8
nedrželo se zábradlí, ruky		-		7	3,1	6	8,1	2	6,3	15	4,5
HRAČKY, HRY, ZÁBAVA		-		47	100	103	100	103	100	253	100
pád z dětské motorky, tříkolky		-		8	17,0	24	23,3	41	39,8	73	28,9
pád z prolézačky		-		3	6,4	10	9,7	14	13,6	27	10,7
pád z houpačí hračky		-		9	19,1	6	5,8	8	9,7	23	9,1
pád při hře, cvičení		-		1	2,1	8	7,8	12	11,7	21	8,3
pád z dětského kola s nárazem		-		1	2,1	7	6,8	12	11,7	20	7,9
pád na hřišti z houpačky		-		4	8,5	5	4,9	7	6,8	16	6,3
v rychlosti z autíčka		-		3	6,4	4	3,9	1	1,0	8	3,2
ZAKOPNUTÍ		-		56	100	67	100	22	100	145	100
o nábytek, práh, koberec		-		39	69,6	34	50,7	13	59,0	86	59,3
o zahradní zařízení, nářadí		-		5	8,9	1	1,5	2	9,1	8	5,5
o schod, kámen, obrubník		-		1	1,8	3	4,5	3	13,6	7	4,8
NÁRUČ, DRŽENÍ A NESENÍ DÍTĚTE		24	100	48	100	17	100	13	100	102	100
pád při chování a nošení dětí		11	45,8	15	31,3	1	5,9	5	38,5	32	31,4
při zakopnutí opatrovatele		7	29,2	7	14,3	5	29,4	-		19	18,6
při vyhazování do vzduchu		-		16	33,3	1	5,9	-		17	16,7
dítě se vytrhlo z ruky		2	8,3	2	4,2	5	29,4	7	53,8	16	15,7
NÁRAZ		-		19	100	55	100	25	100	99	100
do nábytku, dveří, topení		-		11	57,9	40	72,4	15	60,0	66	66,7
do jiné osoby		-		-		5	9,1	2	8,0	7	7,1
do zdi, sloupu, stromu		-		1	5,3	3	5,5	1	4,1	5	5,1
JINÁ OSOBA		25	100	20	100	40	100	14	100	99	100
shodila dítě z postýlky		23	92,0	4	20,0	-		-		27	27,2
strčila do dítěte až padlo		-		7	35,0	9	22,5	7	50,0	23	23,2
srazila při jízdě na kole		-		-		8	20,0	-		8	8,1
shodila z rampy, houpačky, meze		-		3	15,0	2	5,0	2	14,3	7	7,1
zavinila pád neopatrností		2	8,0	-		1	2,5	4	28,5	7	7,1

Tabulka 4c Jak došlo za různých okolností a situací k pádům dětí ve sledovaných věkových obdobích do 5 let (3.část)

JAK DOŠLO K PÁDU VE VĚKU		0 – 6 m		6 – 18 m		18 m – 3 r		3 – 5 r		0 – 5 r	
ZA OKOLNOSTI, V SITUACI		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
UKLOUZnutí		-		25	100	32	100	41	100	98	100
na trávě, hřišti, koupališti		-		16	64,0	14	43,8	24	58,5	54	55,1
na blátě, dlažbě, ledovce		-		2	8,0	4	12,5	8	19,5	17	17,3
na schodech, na podlaze		-		-		4	12,5	5	12,2	9	9,2
SKÁKÁNÍ, DOVÁDĚNÍ		-		20	100	51	100	8	100	79	100
skákání na posteli		-		8	40,0	17	33,3	2	25,0	27	34,1
při dovádění, předvádění se		-		6	30,0	6	11,8	-		12	15,2
poskakování při chůzi, couvání		-		1	5,0	2	3,9	3	37,5	6	7,6
PÁD Z VÝŠKY		-		21	100	27	100	16	100	64	100
seskakování ze zídky, střechy		-		6	28,6	3	11,1	5	31,3	14	21,9
skoky ze svahu, srázu		-		1	4,8	6	22,2	2	12,5	9	14,1
propadnutí do hloubky		-		4	19,0	-		2	12,5	6	9,4
CVIKY, SPORTY, KOLO		-		4	100	25	100	33	100	62	100
sáně, boby		-		3	75,0	2	8,0	10	30,3	15	24,2
brusle, kolečkové brusle		-		-		1	4,0	10	30,3	11	17,7
pád s kolem		-		-		4	16,0	1	3,0	5	8,1
při jízdě na kole s rodičem		-		1	25,0	3	12,0	6	18,2	10	16,2
rychlost na skluzavce		-		-		4	16,0	-		4	6,5
PÁDY NA ROVINĚ		-		26	100	21	100	5	100	52	100
doma při chůzi, hře, běhání		-		9	34,6	6	28,6	2	40,0	17	32,7
chůze pozpátku		-		3	11,5	5	23,8	2	40,0	10	19,2
při točení, otáčení		-		7	26,9	3	14,3	1	20,0	1	21,2
neví se, proč vlastně spadlo		-		1	3,8	4	19,0	-		5	9,6
VLASTNOSTI DÍTĚTE		-		27	100	19	100	6	100	52	100
je při pohybu zbrklé		-		18	66,7	3	15,8	5	83,3	26	50,0
je divoké, neustále padá		-		7	25,9	10	52,6	1	16,7	18	34,6
HYGIENA, VYMĚŠOVÁNÍ		5	100	14	100	11	100	4	100	34	100
uklouznutí ve vaně, na vaně		-		5	35,7	4	36,4	1	25,0	10	29,4
pád do vany		2	40,0	2	14,3	1	9,1	3	75,0	8	23,5
pád z nočníku		3	60,0	2	14,3	-		-		5	14,7

Zjištěných pádů v jednotlivých sledovaných obdobích bylo postupně 1409 – 3879 – 1120 a 771, celkem 7179 (percentuálně pro jednotlivá období 20,0 % - 53,6 % - 24,0 % a 18,4 %).

Zhodnocení:

1. Pády mělo vždy více chlapců než dívek, hlavně po 18. měsíci věku.
2. Podle bydliště byly rozdíly jen do 18. měsíce, nejmenší děti měly více pádů na venkově, po 6. měsíci ve městě.
3. Maximum pádů měly děti v období 6 – 18 měsíců věku.
4. Také opakovaných pádů bylo nejvíce ve věkové skupině 6 - 18 měsíců.
5. nejvíce pádů se přihodilo doma, kde jich s věkem ubývalo řadou 81 % - 58 % – 52 % – 33 %. Všude jinde jich přibývalo.
6. Doma děti padaly z nejrůznějšího nábytku a zařízení, z rukou rodičů, z pohyblivých hraček. Na hřišti z herního zařízení, venku z kol, na saních, bruslích, lyžích. Často na svazích, z výšky, ale i na rovném terénu.
7. 32 % pádů skončilo zraněním: 22,1 % hlavy, na dolních končetinách 6,2 %, na horních končetinách 2,7 %, na trupu 1,0 %. Podrobné třídění úrazů bylo provedeno dle MSKN.
8. Většinu úrazů při pádech představuje úraz hlavy, jehož podíl narůstá od 3,8 % po 53,7 %. Úraz hlavy tvoří 68,8 % všech zranění při pádech.
9. Při pádu byla v 72,2 % matka, často i s otcem, jiní lidé byli při 22,9 % pádů, bez dozoru bylo 5,0 % pádů.
10. 20,6 % pádů se dostalo bezprostředně do péče lékařů, přítomná osoba jich ošetřila 31 %, v 19 % stačilo jen uklidnění dítěte a v 31 % nebylo zapotřebí žádného dalšího zásahu.
11. Následnou péči již nepotřebovalo 62 % případů, v domácí péči jich zůstalo 12 % a do lékařské péče jich bylo dopraveno ještě 26 %.
12. Valnou většinu odborné péči zajistili pediatři. Ze specialistů se podíleli chirurgové, ortopedi, stomatologové, neurologové a oftalmologové.
13. Okolnosti, za nichž došlo k pádu, lze stručně charakterizovat jako:

jakkoliv

kdykoliv

kdekoliv

odkudkoliv

komukoliv

Celkově byly hodnoceny jako hlavní příčiny pádů:

- pohybové pokusy dětí a jejich neobratnost
- momentální nepozornost dospělých
- vady dětských propriet
- nešťastné náhodě matky přičítaly 0,4 %

Diskuse:

Situace, za kterých dochází často k pádům dětí:

DOMA: všechen **nábytek**, na který lze děti položit, postavit, odložit....; je **rizikový:** postele, křesla, stoly, stolky, skříňky, přebalovací plochy, postýlky, dětské stoličky, zařízení koupelen apod.

Děti: padají, vypadávají, sklouzávají, překulují se k okrajům, hopsají, houpou se, seskakují, skáčou, šplhají, lezou, převrhují na sebe části nábytku, zamotávají se do bytových textilií apod.

Dospělí: neopatrně přenášejí děti, vyhazují při hře do vzduchu, svěřují je do péče sourozenců, zaměřují pozornost mimo dítě, s neseným dítětem zakopávají, uklouzávají, dostávají mdloby či záchvaty, sami padají.

Dětské propriety: kočárek, kabela na děti, ohrádky, hopsadla, chodítka, nočníček a další..

Děti odtud vypadávají, v nich padají, zamotávají se do řemínků.....

VENKU – Nehody z dětské pohyblivosti a pohybových pokusů:

Začátky chůze, chůze pozpátku, běhy, sportování (brusle, kolečkové brusle, lyže, trojkolky, kola, pohyblivé hračky).....

DĚTI: přešlapávají schody, ztrácejí rovnováhu, zakopávají, uklouzávají (podlaha, schody, tráva, sníh, led, klouzačky, skluzavky), dovádějí a šaškují, skáčou z výšky (zídky, srázy, meze, střechy apod.).

Závěrem

Vlastnosti dětí byly v souvislosti s jejich pády popsány jen několika málo charakteristikami. Méně často bylo uvedeno, že je dítě nepozorné, neposlušné, vzdorovité. Vlastnosti dětí a jejich vztah k nehodám – mezi nimiž v dětství dominují právě pády – by si zasloužily daleko hlubší výzkumné pozornosti než může nabídnout mimovolná odpověď rodičů na otázku po příčině pádu, nijak na tento problém nezacílenou.

Domníváme se, že je zde široké a úrodné pole pro obor dětské psychologie, aby zjistila, odkdy je možno očekávat vliv tohoto lidského faktoru na regulaci dětského chování a tím možnosti příznivého ovlivnění výskytu pádů u dětí.

Dedikace:

Tato práce vznikla s podporou grantu IGA MZ ČR č. NR 8380-3

Literatura u autora

Kontakt na autory:

MUDr. Lubomír KUKLA, CSc.

Oddělení preventivní a sociální pediatrie LF MU

Bieblova 16

613 00 Brno

e-mail: lubomir.kukla@tiscali.cz

Tel.: 545212125